

แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา*

GUIDELINES FOR HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT IN THAILAND
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF HIGHER EDUCATION QUALITY
ASSURANCE

พระธีรวัฒน์ อั่นเต็ง

Phra Teerawat Oanteng

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: mcu60.teerawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ทำการศึกษา แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษา ได้ประเด็นหลักสำคัญในการนำเสนอ ดังนี้ 1. ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา 2. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574) 3. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) 4. คุณภาพอุดมศึกษาไทย 5. แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยตามหลักการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเปิดหลักสูตรให้ตรงกับสภาพความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ สถาบันการศึกษาต้องมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะทางที่เป็นการลงลึกเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพโดยสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำอื่น ๆ ได้ ควรใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางในการพัฒนา; การอุดมศึกษา; การประกันคุณภาพ

Abstract

This article has studied the guidelines of higher education development in Thailand according to the higher education quality assurance which the education had the main issues to present as follows: 1. The necessity and objectives of higher education quality assurance. 2. The framework of the 15-year Long-Term Higher Education Plan No. 3 (2017 - 2031). 3. Higher Education Development Plan No. 12 (2017 - 2021). 4. Quality of Thai higher education. 5. Guidelines for the development of higher education in Thailand.

The results showed that guidelines for the development of higher education in Thailand in accordance with the important principles of higher education quality assurance. Higher education institutions need to offer courses to meet the needs of the current and future labor market. Build a network of cooperation with agencies within higher education institutions and other higher education institutions to strengthen strengths and exchange new knowledge. Educational institutions must aim to provide in-depth specialized education to gain expertise. This is to develop quality higher education by creating new knowledge and innovations to be able to compete with other leading higher education institutions should utilize information technology to build competitiveness. and continually improve the quality of teaching and learning.

Keywords: Development Guidelines; higher Education; Quality Assurance

บทนำ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับการพัฒนาระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีขอบข่ายที่แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ 1. เป็นระดับที่ต่ำกว่าปริญญาตรี ได้แก่ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และอนุปริญญา ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-3 ปี หลังจากมัธยมศึกษาตอนปลาย 2. ระดับปริญญาตรี ซึ่งใช้เวลาศึกษาประมาณ 4-6 ปี โดยปกติหลักสูตรปริญญาตรีจะใช้เวลาศึกษาประมาณ 4 ปี แต่มีบางสาขาวิชา ที่จัดหลักสูตรประมาณ 5 ปี เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ และหลักสูตร 6 ปี เช่น แพทยศาสตร์ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเรียกว่าบัณฑิต 3. ระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี ที่เรียกว่า ระดับบัณฑิตศึกษา ผู้ที่จะศึกษาต่อในระดับนี้ จะต้องสำเร็จการศึกษา

ปริญญาตรี หรือเทียบเท่ามาแล้ว ระดับบัณฑิตศึกษายังแบ่งออกเป็น ปริญญามหาบัณฑิต หรือปริญญาโท และปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือปริญญาเอก

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งวิชาการและแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ เป็นส่วนสำคัญในการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งฐานความรู้ เป็นแหล่งผลิตความรู้ กำลังคน นวัตกรรม เทคโนโลยี ให้สามารถแข่งขันได้ในสภาวะของโลกปัจจุบัน ซึ่งสถาบันอุดมศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่องใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นหลักสูตรปริญญาตรี หรือก่อนบัณฑิตศึกษา (Undergraduate) และปริญญาโท ปริญญาเอก หรือบัณฑิตศึกษา (Graduate) ที่ให้ปริญญาบัตรตามหลักสูตรเมื่อสำเร็จการศึกษา 2. การจัดการศึกษานอกหลักสูตรปริญญา ซึ่งมักจัดเป็นโครงการหรือหลักสูตรพิเศษที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าร่วมได้ทั้งสองระบบยึดเกณฑ์มาตรฐานที่คล้ายกันในด้านของหลักสูตร การวัด และประเมินการเรียนรู้ แต่มหาวิทยาลัยเปิดอาจมีความยืดหยุ่นด้านอายุของผู้เรียนและวิธีการเรียนมากกว่ามหาวิทยาลัยปิด สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้จัดทำมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และนำเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ ไปสู่สถาบันอุดมศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต

สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นแหล่งความรู้สำคัญของประเทศซึ่งมีหน้าที่ทั้งในการรวบรวม การผลิตและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคม สถาบันอุดมศึกษา มีภารกิจหลัก 4 ประการคือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และมีพันธกิจอย่างน้อยอีก 5 ประการที่จะสนับสนุนให้การขับเคลื่อนพันธกิจหลักบรรลุเป้าหมายได้ คือ 1. ปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์และแผนการดำเนินการ 2. กิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 3. การบริหารและการจัดการ 4. การเงินและงบประมาณ และ 5. ระบบและกลไกการประกันคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้กำหนดภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีดุลยภาพ ดังนี้ 1. มีหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น 2. มีการวิจัย 3. มีการให้บริการทางวิชาการที่ทันสมัย 4. มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษา จึงเป็นสถาบันที่มีภารกิจในลักษณะที่เป็นพหุกิจหรือสหกิจที่สังคมมอบหมายให้ต้องกระทำอยู่สี่ด้านคือ สอน วิจัย บริการทางวิชาการ และทำนุ

บำรุงศิลปวัฒนธรรม และสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการจัดทำแผนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
1. แผนการดำเนินการ 2. แผนการจัดกิจกรรมการพัฒนานักศึกษา 3. แผนการบริหารและการจัดการ 4. แผนทางการเงินและงบประมาณและ 5. แผนระบบและกลไกการประกันคุณภาพ

ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา

1. ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม การดำเนินการตามภารกิจทั้ง 4 ประการดังกล่าว มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศทั้งระยะสั้นและระยะยาว ปัจจุบันมีปัจจัยภายในและภายนอกหลายประการที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ ปัจจัยดังกล่าวคือ (จันทร์จิรา อินทนาคม และอัญมณี เมฆปรีดาวงศ์, 2560) 1. คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตภายในประเทศที่มีแนวโน้มแตกต่างกันมากขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมโดยรวมของประเทศในระยะยาว 2. ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ทั้งในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดนและการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต การประกอบอาชีพของบัณฑิตในอนาคต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งทั้งสองประเด็นต้องการการรับประกันของคุณภาพการศึกษา 3. สถาบันอุดมศึกษาที่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่าสามารถพัฒนาองค์ความรู้และผลิตบัณฑิต ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล การพัฒนาภาคการผลิตจริงทั้งอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ระดับท้องถิ่นและชุมชน 4. สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ข้อมูลสาธารณะ (Public Information) ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนักศึกษา ผู้จ้างงาน ผู้ปกครอง รัฐบาล และประชาชนทั่วไป 5. สังคมต้องการระบบอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม (Participation) มีความโปร่งใส (Transparency) และมีความรับผิดชอบซึ่งตรวจสอบได้ (Accountability) ตามหลักธรรมาภิบาล 6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน รวมถึงให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอก โดยการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 7. คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้มาตรฐานการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 เพื่อเป็นกลไก

กำกับมาตรฐานระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงาน โดยทุกหน่วยงานระดับอุดมศึกษาจะได้ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษา 8. กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และคณะกรรมการการ อุดมศึกษาได้ประกาศแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นไป ตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และเพื่อการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิ และสาขาวิชา 9. กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐาน สถาบันอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2554 เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมและกำกับให้ สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาให้มีมาตรฐานตามประเภทหรือกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา 4 กลุ่ม

2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา การประกัน คุณภาพการศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (จันทร์จิรา อินทนาคคม และอัญมณี เมฆปริธิตาวงศ, 2560) 1. เพื่อให้สถาบันได้มีการพัฒนา มุ่งสู่วิสัยทัศน์และยกระดับขีดความสามารถในการ แข่งขัน 2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะวิชาหรือ หน่วยงานเทียบเท่าและสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม 3. เพื่อให้หลักสูตร คณะวิชาหรือ หน่วยงานเทียบเท่า และสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานภาพของตนเองอันจะนำไปสู่การ กำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (Targets) 4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อน จุดแข็งจุดที่ควรปรับปรุง ตลอดจนข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินงาน 5. เพื่อให้ ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6. เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของ สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574)

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2574) ได้กำหนด กรอบยุทธศาสตร์อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ดังนี้ (สุเมธ แยม่นุ่น, 2560)

1. การปรับทิศทางระบบอุดมศึกษา การกำหนดหลักความสามารถ (Core Competencies) ของระบบอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศสู่อนาคต มีดังนี้ 1. การสร้าง บัณฑิตที่มีคุณภาพ (5 Domains LO 3R X 8C) 2. การพัฒนาและการรักษาอาจารย์ที่มี คุณภาพ เป็นนักรับการศึกษาเมื่ออาชีพ 3. การสร้างสรรค์นวัตกรรม เทคโนโลยี และการวิจัย 4. การศึกษาดิจิทัล Digital Education 5. ลิงค์การศึกษา Education Links 6. ลิงค์ อุตสาหกรรม Industry Links 7. การเปรียบเทียบระดับโลก Global Benchmarking /

ลำดับความสำคัญในพื้นที่ Local Priority 8. การประเมินและการประกันคุณภาพ Assessment and Quality assurance 9. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. การจัดทำโปรไฟล์ของสถาบันอุดมศึกษา การปรับยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นจุดเด่นของแต่ละสถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศ 1. การพัฒนาตนเอง Self-Improvement/กระบวนการพัฒนาตนเอง Self-Development Process 2. การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน 3. การจัดกลุ่ม จัดประเภทตามอัตลักษณ์ และระดับของการพัฒนาการของสถาบัน

3. การปรับโครงสร้างของระบบอุดมศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบอุดมศึกษา มีดังนี้ 1. โครงสร้างการผลิตกำลังคนที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ 2. โครงสร้างการวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรม 3. โครงสร้างบุคลากร การสอน การวิจัย บริการวิชาการ 4) โครงสร้างต้นทุน และความสูญเสียทางการศึกษา 5. บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีส่วนร่วมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

4. การจัดองค์การใหม่ในระบบอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกการกำหนดนโยบาย การสนับสนุน การติดตามตรวจสอบ ที่มีประสิทธิภาพ (Regulator and Providers) และตอบสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศ มีดังนี้ 1. กลไกการวางแผน และการจัดสรรทรัพยากร 2. กลไกการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการวางแผนการประเมินผลและการประกันคุณภาพ 3. ระบบการวิจัยนโยบายอุดมศึกษา 4. ระบบการประเมินและการประกันคุณภาพ 5. ระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (Admission System)

แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

แผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) จัดทำขึ้นจากการรวบรวมและสังเคราะห์ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) นโยบายรัฐบาล กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ แนวคิดการพัฒนาประเทศไทย 4.0 กรอบแผนอุดมศึกษา 15 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผสมรวมกับนโยบายทิศทางในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาคมและผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย โดยใช้กลไกการระดมสมองของบุคลากรสถาบันอุดมศึกษา นิสิต ผู้แทนจากภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งการจัดทำประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ และรวบรวมความเห็น ประเด็นปัญหา ข้อเสนอแนะ ความต้องการและความคาดหวังต่อการ

พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในอนาคต เพื่อนำพาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ต้องวางแผนการดำเนินงาน และต้องอาศัยพลังและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานร่วมกันบริหารดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา สู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อนำพามหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และขยายไปสู่การแข่งขันระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อการก้าวสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำต่อไป (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560)

คุณภาพอุดมศึกษาไทย

คุณภาพอุดมศึกษาไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีการพัฒนาความรู้ระดับสูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมในอนาคต การศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นยังรวมถึงการให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผลผลิตของอุดมศึกษาซึ่งเป็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปนั้น มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ แม้ว่าการพัฒนาคุณภาพของการอุดมศึกษาไทยมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันก็ยังพบว่าคุณภาพอุดมศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรในหลายประเด็น สาเหตุหลักมีหลายประการ (มติชนออนไลน์, 2548) ประกอบด้วย 1. สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัย เปิดหลักสูตรตามความพอใจ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา 2. มหาวิทยาลัยไทยโดยภาพรวมยังมีจุดอ่อนเรื่องการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ซึ่งจะสังเกตได้ว่ามหาวิทยาลัยที่ติดอันดับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกล้วนเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยทั้งสิ้น 3. ทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวมไม่ชัดเจน เกิดความซ้ำซ้อนในเรื่องการให้บริการ บุคลากรที่จะเข้ามาในมหาวิทยาลัย เช่นผู้บริหาร ส่วนหนึ่งไม่มีความรู้ทางด้านการบริหาร แต่จะมีความรู้เฉพาะด้านงานวิชาการเท่านั้น รัฐบาลควรมีการจัดอบรมการเป็นผู้บริหารขึ้นมาเหมือนกับข้าราชการสายอื่น 4. บัณฑิตที่จบการศึกษาออกมาบางส่วนไม่ได้คุณภาพ และมีปัญหาในด้านภาษาอังกฤษ สถาบันการศึกษาควรดึงผู้ประกอบการเข้าไปร่วมพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาบุคลากร และเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าไปฝึกงานในสถานประกอบการตั้งแต่ยังเรียนอยู่ รวมถึงวิกฤติอุดมศึกษาไทยช่วง 7 ปีที่ผ่านมา ทั้งมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยราชภัฏ 300 แห่ง และเปิดหลักสูตรปริญญาตรีและโท บางแห่งใช้กลยุทธ์ ง่ายง่าย ในการดึงดูดผู้เรียน ขณะที่ผู้เรียนเข้ามาเรียนเพื่อหวังใบปริญญาตามสโลแกนจ่ายครบจบแน่ ซึ่งเป็นการทำลายคุณภาพอุดมศึกษาไทย และทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกมาไม่มีคุณภาพตามที่สังคมคาดหวังไว้ 5. การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง

ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพและความพร้อมของการเป็นสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงไม่มีการจัดระบบความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษา ทำให้ทิศทางการส่งเสริมพัฒนาและกำกับมาตรฐานไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ส่วนมากมุ่งเข้าสู่ธุรกิจอุดมศึกษา มีการขายปริญญาบัตร เปิดหลักสูตรจำนวนมาก การถ่ายทอดความรู้แบบสำเร็จรูปตามแบบตะวันตก เนื่องจากมหาวิทยาลัยไทยก้าวเข้าสู่กับดักทางธุรกิจการศึกษา 6. รัฐบาลไม่มีการควบคุมการเปิดสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัยให้ตรงตามความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน ดังนั้น ควรส่งเสริมให้นักศึกษากู้เงินเพื่อศึกษาในสาขาวิชาที่ตลาดแรงงานต้องการ เพื่อให้บัณฑิตที่จบออกมามีงานทำ 7. จากพรบ. การศึกษา 15 ปีระหว่างปี พ.ศ. 2533-2547 ที่ผ่านมามีการกำหนดสัดส่วนผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์และสายสังคมที่ 50 : 50 และกำหนดให้แต่ละมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอกปริญญาโท และปริญญาตรี อยู่ที่ 3:6:1 ที่สำคัญต้องการให้ผู้เรียนรับภาระค่าเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นแผนฯสามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้หลายเรื่อง แต่ที่ยังทำไม่ได้คือ สัดส่วนผู้เรียนสายวิทย์และสายสังคม 50:50 นั้นทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยปิด สัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอก ปริญญาโท และปริญญาตรี นั้น ทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยรัฐเพียง 24 แห่งเท่านั้น

แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย มีความพยายามในการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับกับสภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งได้เพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวอย่างเพียงส่วนหนึ่ง แต่ยังมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนอีก 200 กว่าแห่งทั่วประเทศ ได้พยายามปรับตัวเพื่อรับมือกับการแข่งขันของธุรกิจอุดมศึกษาในอนาคตเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตามการจะปรับตัวให้สอดคล้องกับแนวโน้มอนาคต จำเป็นต้องศึกษาคาดการณ์แนวโน้มอนาคต เพื่อเป็นกรอบในการปรับทิศทางการพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับอนาคตที่จะมาถึง

แนวโน้มสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาไทยมี หลายประการ อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐานแนวโน้มอนาคต เพื่อพัฒนาการอุดมศึกษาไทยได้ อาทิ เช่น

1. สถาบันอุดมศึกษาแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพและความแตกต่าง สภาพการแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษามีทรัพยากรที่จำกัด อีกทั้งผู้เรียนมีความต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผู้เรียนมีโอกาเลือกสถาบันอุดมศึกษาได้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่างพยายามพัฒนาตนเองให้แข่งขันได้

2. สถาบันอุดมศึกษาจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สภาพของความจำกัดทางทรัพยากร และการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรง ประกอบกับความต้องการขยายตลาดทางการศึกษาไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ให้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต่างมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมจุดอ่อนจุดแข็ง

3. สถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง มีแนวโน้มว่าจะมีบางมหาวิทยาลัยมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะที่เป็นการลงลึกระดับเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพระดับสูง และเป็นการเพิ่มความสามารถแข่งขันให้มหาวิทยาลัย

4. สถาบันอุดมศึกษามุ่งผลิตผลงานวิจัย จากสภาพการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาที่รุนแรงขึ้น ส่งผลให้มหาวิทยาลัยบางแห่งอาจปรับยุทธศาสตร์ไปสู่ทิศทางการมุ่งผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ โดยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงการบุกเบิกการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จนเป็นที่รู้จักและยอมรับจากนักศึกษาทั่วโลก

5. สถาบันอุดมศึกษาบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เนื่องจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การเรียนแบบ e-education หรือ e-learning เป็นที่นิยมมากขึ้น ในอนาคตจะมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เนื้อหาหลักสูตรบนฐานอิเล็กทรอนิกส์มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการผลิตผู้เรียนให้เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน

6. สถาบันอุดมศึกษาที่ใช้หลักสูตรต้นแบบจากต่างประเทศ การขยายตัวด้านการลงทุนทางการศึกษาที่แข่งขันมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับโลกพยายามทำตลาดการศึกษาไปยังประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย ในขณะที่คนในสังคมไทยต่างต้องการหลักสูตรการศึกษาที่มีคุณภาพที่มีความน่าเชื่อถือระดับโลก ส่งผลให้มีแนวโน้มการนำเข้าหลักสูตรการเรียนการสอนสำเร็จรูปที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล หรือที่เรียกว่าแฟรนไชส์ (franchise) เข้ามาในมหาวิทยาลัยไทย

7. สถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่สามารถขยายตลาดการศึกษาไปยังต่างประเทศ การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นช่องทางให้เกิดการขยายสาขาวิชาที่ไทยแกร่งหรือมีความพร้อมไปสู่ต่างประเทศได้ แต่ต้องยอมรับว่าการเปิดเสรีทางการศึกษาของไทยยังไม่มีความพร้อมเพียงพอ เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องอำนาจการต่อรอง กฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาจากต่างประเทศที่มีคุณภาพมากกว่า

8. สถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัวหรือควบรวมกิจการ การแข่งขันด้านการศึกษาไม่ถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอีกต่อไป แต่จะขยายสู่การแข่งขันระดับภูมิภาคและระดับโลกมากขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันการศึกษาจะทวีความรุนแรงขึ้น

อย่างต่อเนื่อง สถาบันอุดมศึกษาไทยจึงต้องเร่งพัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อดึงดูดผู้เรียน ซึ่งหากสถาบันอุดมศึกษาใดไม่สามารถเร่งพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหาร พัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือมีจุดเด่นที่น่าดึงดูดมากเพียงพอ ย่อมจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันได้ และอาจต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นไปในที่สุด

9. สถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น การแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนสถานะสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องพึ่งตัวเองมากขึ้น โดยพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจการเชิงพาณิชย์มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ที่ต้องหารายได้เลี้ยงตัวเองมากกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ดังจะเห็นได้จากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่งในปัจจุบัน ต่างหาช่องทางที่จะนำรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำโฆษณา การเปิดหลักสูตรปริญญาโท ปริญญาเอก การเปิดหลักสูตรการสอนผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อลดการพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐ แต่ในขณะเดียวกันอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพหากสถาบันอุดมศึกษาไม่คำนึงถึงคุณภาพการจัดการศึกษา รวมถึงอาจเกิดการทำผิดจรรยาบรรณในวิชาชีพ

สรุป

ความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1. ความจำเป็นของการประกันคุณภาพการศึกษา ภารกิจหลักที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติมี 4 ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม 2. วัตถุประสงค์ของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้ 1. เพื่อให้สถาบันได้มีการพัฒนา 2. เพื่อตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่ระดับหลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่าและสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวม 3. เพื่อให้หลักสูตร คณะวิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่า และสถาบันอุดมศึกษาทราบสถานภาพ และแนวทางในการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมาย (targets) 4. เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนจุดแข็งจุดที่ควรปรับปรุง 5. เพื่อให้ข้อมูลสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้มั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาสามารถสร้างผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณภาพ 6. เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการอุดมศึกษาในแนวทางที่เหมาะสม

2. กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2574) ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์อุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ดังนี้ 1. การปรับทิศทางระบบอุดมศึกษา การ

กำหนดหลักความสามารถ (Core Competencies) ของระบบอุดมศึกษา 2. การจัดทำโปรไฟล์ของสถาบันอุดมศึกษา 3. การปรับโครงสร้างของระบบอุดมศึกษา 4. การจัดองค์การใหม่ในระบบอุดมศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกการกำหนดนโยบาย การสนับสนุน การติดตามตรวจสอบ ที่มีประสิทธิภาพ (Regulator and Providers)

3. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) จัดทำขึ้น เพื่อนำพาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยการจัดทำแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ต้องวางแผนการดำเนินงาน และต้องอาศัยพลังและการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงานร่วมกันบริหารดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา สู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อนำพามหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และขยายไปสู่การแข่งขันระดับประเทศและระดับนานาชาติเพื่อการก้าวสู่การเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำต่อไป

4. คุณภาพอุดมศึกษาไทย คุณภาพอุดมศึกษายังไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรในหลายประเด็น สาเหตุหลักมีหลายประการ ประกอบด้วย 1. สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง 2. มหาวิทยาลัยไทยโดยภาพรวมยังมีจุดอ่อนเรื่องการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ 3. ทิศทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในภาพรวมไม่ชัดเจน 4. บัณฑิตที่จบการศึกษาออกมามีบางส่วนไม่ได้คุณภาพ และมีปัญหาในด้านภาษาอังกฤษ 5. การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งด้วยเหตุผลทางการเมือง ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพ 6. รัฐบาลไม่มีการควบคุมการเปิดสาขาวิชาของแต่ละมหาวิทยาลัยให้ตรงตามความต้องการของประเทศและตลาดแรงงาน 7. พรบ. การศึกษา ที่ผ่านมาได้กำหนดให้แต่ละมหาวิทยาลัยมีสัดส่วนอาจารย์ที่จบปริญญาเอกปริญญาโท และปริญญาตรี ทำได้เฉพาะในมหาวิทยาลัยปิด

5. แนวทางในการพัฒนาการอุดมศึกษาของไทย ตามหลักการประกันคุณภาพ การศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องเปิดหลักสูตรให้ตรงกับสภาพความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคต สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายในสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ใหม่ ๆ สถาบันการศึกษาต้องมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะทางที่เป็นการลงลึกเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญ อันเป็นการพัฒนาการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพโดยสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *ทิศทางการอุดมศึกษาไทย*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.kriengsak.com/node/41>
- จันทร์จิรา อินทนาคม และอัญมณี เมฆปรีดาวงศ. (2560). *คู่มือการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในระดับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มติชนออนไลน์. (2548). *สมศ.เผยปัญหาอุดมศึกษาไทยมีเพียบ*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก <http://www.matichon.co.th>
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวรฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก http://www.libnu.ac.th/web/About/document/d_1507691782.pdf
- สุเมธ แยมุ่น. (2560). *จากนโยบายสู่แผนอุดมศึกษา 15 ปี ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2560–2574*. สืบค้น 25 ตุลาคม 2565, จาก https://www.stou.ac.th/offices/opr/planning/pl_main_v2.1/roadmap20/Document/07.pdf